

МОЖЛИВОСТІ ТА ОБМЕЖЕННЯ КВАНТИФІКАЦІЇ В ОЦІНЦІ ПРОЄКТНИХ РИЗИКІВ

¹Київський національний торговельно-економічний університет

²Національний Університет «Києво-Могилянська Академія»

Анотація. У статті досліджено специфіку застосування якісної оцінки ризиків інвестиційних проєктів, визначено основні застосування якісних методів аналізу. Обґрунтовано переваги та проблеми використання квантифікації якісних даних.

Ключові слова: інвестиційний проєкт, проєктні ризики; якісний аналіз, кількісний аналіз, квантифікація, методи оцінки ризиків.

Abstract. The article examines the specifics of the application of qualitative risk assessment of investment projects, identifies the main applications of qualitative methods of analysis. The advantages and problems of using quantification of qualitative data are substantiated.

Keywords: investment project, project risks; qualitative analysis, quantitative analysis, quantification, risk assessment methods.

Реалізація будь-якого інвестиційного проєкту в умовах невизначеності потребує проведення оцінки ризиків. За відсутності необхідної статистичної бази даних, як правило, проводиться якісний аналіз ризиків. Такий аналіз здійснюється експертами з використанням їх досвіду, логіки та інтуїції. Важливим елементом аналізу, який притаманний усім етапам життєвого циклу проєкту є ідентифікація ризиків, її результати базуються на якісній оцінці завдяки застосуванню методу доцільності витрат, методу аналогій тощо. Варто зазначити, що якісні дані – це відповіді, що надаються на відкриті питання анкети чи опитування, а не вибір з наданого переліку відповідей. Якісна оцінка проєктних ризиків – процес ітеративний, при цьому першу ітерацію може зробити команда управління проєктом, до проведення другої ітерації можна залучити інших учасників проєкту, остаточно повинні робити зовнішні стосовно проєкту експерти-фахівці.

Основні етапи якісної оцінки включають:

1. Визначення об'єкта дослідження.
2. Дизайн дослідження. Можливе використання як існуючої теоретичної бази, так і нових підходів та методів аналізу ризиків.
3. Збір даних, надання експертам найбільш повної інформації про проєкт.
4. Безпосередньо проведення дослідження будь-яким з якісних методів, в залежності від специфіки проєкту та його зовнішнього середовища. Формування питань, на які повинні відповісти експерти.
5. Аналіз та інтерпретація даних. За результатами якісної оцінки ризиків проводиться їх ранжування, складається перелік пріоритетних ризиків, визначається перелік ризиків, які вимагають додаткового аналізу, оцінки та управління.
6. Формування звіту із зібраних, проаналізованих та інтерпретованих даних, якщо можливо, то порівняння результатів з подібними раніше проведеними дослідженнями для створення бази для оцінки ризиків майбутніх проєктів.
7. Визначення способів реагування (методів управління ризиками).
8. Інформування зацікавлених осіб про результати дослідження, розподіл ризиків (наприклад, якщо інвестиційний проєкт здійснюється з використанням проєктного фінансування).

Якісні судження експертів складно піддаються вимірюванню. Кількісне вимірювання інформації, застосування числових величин, наприклад, балів для характеристики ризиків, які дозволяють ранжувати, співставляти їх величину, інтенсивність прояву дозволяє квантифікація.

Квантифікація більше асоціюється з кількісним дослідженням, але може використовуватися і у якісних методах. Думки щодо достовірності даних, отриманих в ході якісного дослідження дуже розбігаються. Деякі фахівці вважають, що квантифікація дає можливість зробити суб'єктивні якісні дані більш об'єктивними, більш чіткими, конкретними. Інші, на противагу, переконані, що таким чином «заганяються в рамки» результати, отримані на основі інтуїції та ретроспективного досвіду

експертів. Дійсно, квантифікація якісних даних як розкриває нові можливості для інтерпретації, так і викликає певні проблеми.

Квантифікація якісних даних потребує від дослідника певних дій, які позитивно відображаються на інтерпретації результатів дослідження, ось деякі з них:

1. Конкретизація. Переведення все в математичні числові моделі потребує дуже чіткого визначення області дослідження та понять. Дослідник має максимально об'єктивно зрозуміти, описати, а потім пояснити отримані ним дані. Необхідність у подальшому квантифікувати результати нагадує про те, що досліджувана область має бути «звужена» та чітка, без розмитих незрозумілих чи абстрактних паттернів відповідей чи якихось понять, така конкретизація полегшує роботу самому експерту, оскільки вимагатиме щонайчіткіших відповідей з відповідною аргументацією та поясненнями, щоб мінімізувати свій суб'єктивний вплив при інтерпретації даних.

2. Можливість систематизувати великий обсяг даних. Зазвичай у якісних дослідженнях вибірка невелика, проте іноді дані потрібно порівняти з результатами дослідження, яке мало місце раніше, або це лонгїтюдне дослідження і за, наприклад, 10 років, даних зібралася така кількість, що не перекодувавши їх у цифри, неможливо зробити якісь висновки чи провести необхідні операції порівняння. За допомогою квантифікації та програм для цифрової інтерпретації даних ці проблеми вирішуються.

Будь-яке дослідження, і якісне – не виключення, має основою певного виду ранжування. Інтерпретація даних повинна мати певну «точку відліку», тобто певні дані, чи факти, чи контекст для порівняння. І з цим так званим феноменом усіх якісних та кількісних методів оцінки ризиків, пов'язано немало проблем:

- зниження об'єктивності. Якщо декілька експертів мають різні погляди на ситуацію, складно всю цю суб'єктивну дійсність підігнати під конкретні цифри;

- «відсутність природньої нульової точки» [1, ст. 137]. Оскільки ранжування – це необхідна складова дослідження, а особливо на етапі квантифікації, експерту необхідний певний «0». Але, якщо у кількісних дослідженнях ця проблема вирішується більш-менш легко, то у якісних виникають труднощі. Експерт має створити її сам, а для цього необхідний великий досвід, певний обсяг знань про досліджуваний об'єкт та, можливо, навіть елемент проорокування. Якщо ні – то хоча б певне підґрунтя з минулого досвіду, наявних фактів, результатів тощо.

Доцільно зазначити, що квантифікація якісних даних залишається дуже суперечливим щодо впливу на інтерпретацію даних процесом. Кожне якісне дослідження має свою методологію, область дослідження, використовує певні поняття.

Якісний аналіз проектних ризиків може мати різний рівень суб'єктивності, відповідно, проблем з інтерпретацією результатів та прийняттям рішень щодо управління такими ризиками буде більше, якщо ж рівень суб'єктивізму вищий і навпаки, за умови меншої кількості суб'єктивних даних простіше підігнати результати під конкретні цифри, які характеризують рівень проектного ризику. Необхідно зважати на специфіку аналізу, пам'ятати про проблеми й позитивні складові квантифікації, намагатися знайти «золоту середину» між необхідною об'єктивністю та суб'єктивністю саме для конкретного проекту, ризику якого оцінюються.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Лазарсфельд Пол Ф. Измерение в социологии в кн. Американская социология: Перспективы, проблемы, методы / Пол Ф. Лазарсфельд. – М. : Прогресс, 1972.

2. Bakiev E. Research Methods Instructor [Електронний ресурс] / Erlan Bakiev. – 2011. – Режим доступу до ресурсу: <https://slideplayer.com/slide/5272819/>.

Ганечко Ірина Григорівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки та фінансів підприємства, Київський національний торговельно-економічний університет, Київ, e-mail: i.ganechko@knu.edu.ua

Афанасьєва Софія Костянтинівна, студентка бакалаврської програми за спеціальністю «Соціологія», Національний Університет «Києво-Могилянська Академія», Київ.

Hanechko Iryna H., Ph.D. (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Economics and Business Finance, Kyiv National University of Trade and Economics, Kyiv, e-mail: i.ganechko@knu.edu.ua

Afanasiyeva Sofiya K., student of «Sociology» bachelor program in National University of «Kyiv-Mohyla Academy», Kyiv.